

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij negen fracties de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken, de Minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de humanitaire nood onder minderheden in Irak.

De voorzitter van de commissie,
Eijssink

De griffier van de commissie,
Van Toor

Inbreng van de fractie van de PvdA

De leden van de PvdA-fractie maken zich grote zorgen over de ernstige noodsituatie in het noorden van Irak. De afgelopen dagen hebben we hartverscheurende beelden gezien van hoe de barbaarse terreurbeweging ISIS kwetsbare minderheden opjaagt, vermoordt en met uitroeiing bedreigt. Ook dreigt ISIS een aantal strategische locaties in handen krijgen. Dit moet voorkomen worden.

De leden van de fractie van de PvdA vragen in hoeverre de internationale gemeenschap op dit moment in staat is om een goed beeld te vormen van de ernst en omvang van de situatie in Noord-Irak. Hoe duidt het kabinet de uitspraken van de Iraakse Minister Shia al-Sudani dat ISIS al 500 Yezidi's zou hebben gedood? Hoe duidt het kabinet berichten dat er vrouwen en kinderen levend begraven zijn en nog eens driehonderd vrouwen ontvoerd zijn en als slaven gebruikt worden? Hoe duidt het kabinet de kwalificaties van de Iraakse generaal Ithwany die de situatie in het Noorden beschrijft als een «death valley», waarbij (op sommige locaties) 70% van de naar de bergen gevluchte Yezidi's al zouden zijn overleden?

De leden van de fractie van de PvdA steunen de luchtacties van de VS om de bevolking in Irak te beschermen en de opmars van ISIS te stuiten. Het is goed dat andere landen, waaronder EU-lidstaten, zich nu bij deze acties aansluiten. De leden van de PvdA-fractie verwelkomen de extra bijdrage die het kabinet zegt te willen leveren in de vorm van een bedrag van 400.000 euro voor het Rode Kruis en een mogelijke bijdrage aan het strategische transport van goederen.

Gezien de urgentie, in het bijzonder gezien de uiterst penibele situatie waarin de Yezidi's in de bergen bij Sinjar zich begeven, vragen de leden van PvdA-fractie op welke termijn het kabinet voornemens is om te besluiten over de inzet van transportcapaciteit? Welke factoren spelen hierbij een rol? Is er een concreet verzoek aan Nederland gedaan? Zo ja, door wie? Welk land of welke organisatie coördineert op dit moment de humanitaire actie? In hoeverre is er sprake van EU-coördinatie of zijn het vooral individuele lidstaten als het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk die op dit moment in actie komen? Heeft er overleg plaatsgevonden met andere EATC-leden? Zo ja, wat was daarvan de uitkomst?

Voor het verder terugdringen van ISIS en voor het bereiken van een duurzaam evenwicht in Irak is het van belang dat de gematigde krachten in het land, en in de regio, nu met spoed de handen ineen slaan. De internationale gemeenschap moet hen daarin steunen en alles in het werk stellen om een nog grotere humanitaire catastrofe te voorkomen.

Hoe duidt het kabinet de berichtgeving uit Bagdad dat premier al-Maliki op het moment vooral met zijn eigen positie en benoeming in derde termijn bezig is? Deelt het kabinet de opvatting van de PvdA-fractie dat alle aandacht en energie van politici in Irak zich nu moeten richten op het voorkomen van een nog grotere humanitaire catastrofe en op het terugdringen van ISIS? Deelt het kabinet de opvatting dat onder de huidige omstandigheden de Iraakse president Masum alle steun verdient in zijn streven naar een regering van nationale eenheid? Zo ja, op welke wijze probeert de EU, samen met andere partners, invloed op de situatie uit te oefenen?

Bij het terugdringen van ISIS speelt de regionale regering van Koerdistan een belangrijke rol. Volgens berichten zouden de Amerikanen inmiddels Koerdische gevechtseenheden (Peshmerga) direct willen bewapenen.

Wat is de positie van het kabinet ten aanzien van directe bewapening (zonder tussenkomst van de Iraakse regering in Bagdad) van Koerdische gevechtseenheden? Heeft over deze kwestie in EU-verband overleg plaatsgevonden? Zo ja, wat was daarvan de uitkomst?

De leden van de PvdA-fractie maken zich tevens zorgen over de regionale dreiging die van ISIS uitgaat. Zo zou Jordanië volgens ISIS-leider al-Baghdadi zijn volgende doel zijn. In het toch al instabiele Libanon is zelfs al een grensplaats veroverd.

Hoe schat het kabinet de regionale dreiging van ISIS in? Op welke wijze wordt met (bevriende) landen in de regio en met de Arabische Liga samengewerkt om de spill-over van ISIS naar andere landen een halt toe te roepen? Welke preventieve acties worden daarbij overwogen?

Zoals ook eerder tussen kabinet en Kamer is gewisseld, vraagt de PvdA-fractie om de huidige dreiging die er uitgaat van ISIS te kwalificeren. Kan meer inzicht verschaft worden over met name de financiering en bewapening die volgens diverse berichtgeving uit of via andere landen in de regio aan ISIS wordt gegeven? Op welke wijze pakt de internationale gemeenschap deze «bevoorradingsroutes» aan? Welke mogelijkheden ziet het kabinet om staten aan te spreken op hun verantwoordelijkheid? Welke mogelijkheden (zwarte lijst, bevroren tegoeden etc.) ziet het kabinet om niet-statelijke of individuele sponsors van ISIS aan te pakken?

Inbreng van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van regering d.d. 7 augustus en de daaropvolgende antwoorden op de Kamervragen van de collega's van de fracties van het CDA, de SGP en de ChristenUnie. Zij hebben daarover enkele opmerkingen en vragen.

Allereerst willen de leden van de VVD-fractie hun steun uitspreken voor de Amerikaanse luchtaanvallen op IS-posities. Kan de regering aangeven waarom zij zich eerder heeft uitgesproken in termen van «begrip» en niet «steun» zoals diverse Europese regeringen wel gedaan hebben? Kan de regering voorts aangeven of bekend is in hoeverre de ontsluiting van het Sinjar-gebergte, zoals gisteren gemeld, mede tot stand is gekomen na door de VS uitgevoerde bombardementen? Zijn er, naast Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, EU-landen die overwegen steun te verlenen aan de VS? In antwoord op vraag 6 en 7 geeft de regering aan dat ze onderzoekt of Nederland een bijdrage kan leveren aan het strategisch transport van goederen. De leden van de fractie van de VVD steunen dit voornemen. Kan de regering aangeven op welke basis deze mogelijke inzet zal plaatsvinden? Berust dit op een verzoek van de VS, van de Iraakse regering of van de VN?

Heeft de regering kennis genomen van het beperkte statement van Hoge Vertegenwoordiger (HV) van de EU Ashton op 10 augustus? Is de regering, net als de leden van de fractie van de VVD, van mening dat dit statement zwakker is dan de beoordeling van vele lidstaten? Hoe beoordeelt het kabinet deze late en milde uitspraken van HV Ashton?

Hoe beoordeelt de regering de uitspraken van de Iraakse premier Al Maliki van 10 augustus waarin hij geen blijk lijkt te geven van de urgentie van de opmars van IS en de trage reactie van het Iraakse leger maar vooral bezig lijkt te zijn met de benoeming van zijn derde termijn? In hoeverre acht de regering het mogelijk dat internationale druk op de Iraakse regering ervoor kan zorgen dat er alsnog een regering van nationale eenheid komt

waarin ook Soennieten en (christelijke) minderheden zich vertegenwoordigd zien?

IS heeft binnen zéér korte tijd aanzienlijke delen van Irak en Syrië weten te veroveren en zij vertoont steeds meer de kenmerken van een echte staat. Inmiddels heeft zij zelfs de beschikking over olieraffinaderijen en watertoevoer. Is het mogelijk om export van olie uit door IS bezet gebied te boycotten? Voorts zijn er geruchten over de financiering van IS (zij het nu, zij het in de afgelopen jaren) door Soennitische landen in de regio. Kan de regering een beeld geven van de (mogelijke) financieringsbronnen van IS en de mogelijkheden om die, in VN-verband, af te knippen?

Tientallen IS-strijders zijn, zoals eerder door de regering verklaard, afkomstig uit Nederland. Kan de regering aangeven of er specifiek Nederlandse jihadiststrijders betrokken zijn bij de acties van IS in Noord-Irak?

Tenslotte willen de leden van de VVD-fractie hun steun uitspreken voor de humanitaire hulp en de extra middelen die Nederland en de EU beschikbaar hebben gesteld.

Inbreng van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie zijn diep geschokt vanwege het vele en grove geweld van de strijders van IS in Irak, vooral tegen minderheden zoals de Yezidi's, christenen en Turkmenen. Van het allergrootste belang is dat er alles aan gedaan wordt om deze slachtoffers te helpen, zonder dat daarbij de spanningen in het land nog verder oplopen.

De leden van de SP hebben kennis genomen van de Amerikaanse aanvallen op posities van IS en de humanitaire hulp die via droppings vanuit de lucht is geleverd. Kan de Minister van Buitenlandse Zaken aangeven welke doelen zijn bestookt en welke humanitaire hulp precies op welke plek is bezorgd? Hoe staan beide in verhouding tot elkaar? Zijn de aanvallen op IS nodig om humanitaire hulp te leveren of is dit (deels) omwille van andere redenen? Hoe kijkt de Minister hier tegenaan? Kan ook worden toegelicht wat de actuele situatie is van de tienduizenden Yezidi's die naar de bergen zijn gevlucht? Is er volgens de Minister sprake van (een reële kans op) genocide? Wat is de actuele situatie van de andere minderheden in het gebied dat onder controle van IS terecht is gekomen? Is er nog steeds acute hulp nodig? Bereikt de hulp ook ontheemde christenen en Turkmenen?

De Minister van Buitenlandse Zaken heeft laten weten dat hij het een goede zaak vindt dat de Amerikanen de Iraakse overheid te hulp schieten om de Irakese bevolking, inclusief de minderheden die nu in het nauw zitten, te beschermen. Kan de Minister toelichten of hij hiermee uitsluitend de humanitaire hulp bedoelt of dat deze opmerking betrekking heeft op alle acties van de Amerikanen? De leden van de fractie van de SP zien heel duidelijk de noodzaak tot het verlenen van humanitaire hulp aan minderheden in het nauw, maar vinden dat tegelijk goed uitgekeken moet worden dat spanningen in het land niet verder opgevoerd worden. Ziet de Minister dit gevaar ook? Hoe beoordeelt hij tegen dit licht het Amerikaanse optreden? Kan ook worden aangegeven of de Minister het met de leden van de fractie van de SP eens is dat het leveren van hulp bij voorkeur via neutrale organisaties als de VN of bijvoorbeeld het Rode Kruis gebeurt? Is dit mogelijk? Wordt dit bepleit?

Is de Minister het met de leden van de fractie van de SP eens dat de strijders van IS de landen die van buitenaf militair interveniëren (nog meer) als vijand en legitiem doelwit zullen beschouwen? Ziet de Minister ook het gevaar dat de steun voor IS toeneemt zodra zij het doelwit van een militaire interventie zijn? Is de Minister verder bekend wat de voorwaarden van de Amerikanen zijn onder welke zij hun militaire interventie zullen beëindigen? Wat is de strategie van de Amerikanen?

De Amerikaanse regering onderzoekt ondertussen of een veilige doorgang gecreëerd kan worden waarlangs de gevluchte Yezidi's vanuit de bergen naar veiliger gebied kunnen komen. Hierover zou overleg zijn geweest met Frankrijk en Groot-Brittannië en mogelijk zou de VN hier een rol bij kunnen spelen. Is de Minister bekend met de huidige stand van zaken? Overweegt Nederland eventueel een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van zo'n veilige corridor? Is Nederland om een bijdrage verzocht? Wat is er militair voor nodig om dit voor elkaar te krijgen? Welke rechtsbasis bestaat er op dit moment voor een militaire ingreep met dit doel? Is daar een uitspraak van de Veiligheidsraad van de VN voor nodig? In de brief schrijft de Minister dat op lokaal niveau reeds wordt onderhandeld over een «safe corridor» waardoor vrouwen en kinderen zouden kunnen vertrekken. Kan de Minister aangeven wie hier met wie spreekt? Wordt er gesproken met strijders van IS? Zo ja, welke eisen stellen zij?

De opmars van IS heeft geleid tot erg veel vluchtelingen. Sinds juni raakten maar liefst zeshonderdduizend Irakezen ontheemd. In de brief schrijft de Minister dat er voldoende financiële middelen voorhanden zijn voor de ontheemden, maar er staat ook dat zij zich nog altijd in een schrijnende situatie bevinden. Kennelijk komt hulp vooralsnog niet op de juiste plekken terecht. De leden van de SP-fractie maken zich hier heel grote zorgen over. Kan de Minister toelichten wat er recent voor deze vluchtelingen is gedaan en wat er nu nog moet gebeuren? Ziet de Minister hier een rol voor Nederland weggelegd? Indien dat niet het geval is, kan dan worden verduidelijkt waarom huidige inspanningen op dit terrein reeds voldoende worden geacht?

Kan de Minister verder bevestigen dat bij de bombardementen op IS Amerikaans wapentuig is vernield dat eerder in handen van de strijders terecht was gekomen? Welk beeld heeft de Minister van de hoeveelheid wapens in handen van IS dat afkomstig is van de VS en de EU? Is de Minister het met de leden van de fractie van de SP eens dat deze wapens in handen van de opstandelingen eens te meer duidelijk maakt dat wapenleveranties aan de regio gemakkelijk in verkeerde handen vallen? Welke gevolgen moet dit volgens de Minister hebben? Wordt gedacht aan een wapenembargo tegen Irak?

De leden van de fractie van de SP horen van de Minister graag of bevestigd kan worden dat IS inmiddels behoorlijk wat olievelden in Irak in handen heeft en dat de beweging hier veel geld aan verdient. In hoeverre brengt dit de olieproductie in Irak in gevaar en welke invloed heeft dit (in potentie) op ontwikkelingen aangaande de olieprijs? Welke rol speelt deze kwestie met betrekking tot de overweging om te komen tot een militaire interventie tegen IS?

De leden van de fractie van de SP kunnen niet genoeg benadrukken wat een gruwelijke gevolgen de opmars van IS heeft voor met name de minderheden in Irak. Dat deze strijders een halt wordt toegezegd is broodnodig. Tegelijk valt op dat de Iraakse regering bij haar strijd tegen IS veel burgerdoden veroorzaakt. Ook wijzen mensenrechtenorganisaties erop dat het land, in navolging van het Syrische regime van Bashar Assad, vatenbommen inzet tegen de eigen bevolking. Kan de Minister dit

bevestigen? Wordt Irak hierop aangesproken? Wordt dit veroordeeld? De Iraakse regering krijgt in de strijd tegen IS steun van sjiitische milities, die geregeld dood en verderf zaaien onder soennitische Irakezen. Kan de Minister aangeven welk beeld hij heeft van de relaties tussen de centrale autoriteiten en deze milities? Wordt Irak ook aangesproken op misdaden van milities? Wat wordt door de Iraakse autoriteiten hiertegen ondernomen?

De leden van de fractie van de SP zijn ervan overtuigd dat enkel een politieke oplossing een einde kan maken aan de ontstane crisis als gevolg van de opkomst van IS in Irak. De kern van het probleem is, aldus deze leden, dat de soennitische bevolkingsgroep de afgelopen jaren dermate is onderdrukt en sociaaleconomisch is uitgesloten dat IS relatief veel aanhang kon verwerven. Ziet de Minister dit ook zo? Kan de Minister ook een inschatting geven van de populariteit van IS onder de soennitische bevolking van Irak? Welke steun krijgt de groep van andere gewapende soennitische milities? Kan de Minister aangeven welk perspectief hij momenteel ziet op toenadering tussen de verschillende bevolkingsgroepen in Irak, met name tussen de sjiieten en de soennieten?

De leden van de fractie van de SP vragen de Minister ten slotte of hij het zeer zorgelijke bericht in de Duitse pers kan bevestigen dat er onlangs een bijeenkomst van IS in Turkije was? Kan de Minister het beleid van Turkije ten opzichte van IS toelichten? Wordt hun aanwezigheid op Turks grondgebied door de centrale autoriteiten gefaciliteerd? Beschouwt Turkije IS als een terroristische organisatie? Staat het op een lijst van terroristische organisaties? Is de Minister bereid hierover bij zijn Turkse collega's opheldering over te vragen?

Inbreng van de fractie van de PVV

De leden van de PVV-fractie hebben met afschuw de recente ontwikkelingen in Irak gevolgd. De verschrikkelijke wijze waarop minderheden uit grote delen van Irak worden verdreven, opgejaagd en gedood, getuigt van een immense humanitaire catastrofe. De PVV-leden reageren met walging op de berichtgeving dat er zelfs mensen levend begraven worden door de ISIS-barbaren. Als gevolg van het horrorscenario dat zich nu in Irak afspeelt hebben de leden van de PVV-fractie de volgende opmerkingen en vragen.

Bij de leden van de PVV-fractie zijn er ernstige zorgen over het lot van de tienduizenden gevluchte christenen en Yazidi's. Onder meer nabij Sinjar zijn enorme groepen mensen de bergen in gevlucht om uit de moordlustige klauwen te blijven van terreurbeweging ISIS. Kan de Minister van Buitenlandse Zaken aangeven hoe groot de groep ontheemden is die in een uiterste poging in leven te blijven de bergen zijn ingetrokken? Hoeveel mensen zijn er inmiddels door de Koerdische strijdkrachten bevrijd door middel van een met bombardementen gecreëerde veilige corridor? Hoe groot is de groep die nog in de bergen gevangen zit? Kan de grote groep achterblijvers ook middels deze veilige doorgang gered worden?

Kloppen de berichten dat honderden vrouwen van de Yazidi-bevolking zijn ontvoerd en naar Mosul zijn gebracht? Wat is er bij de Minister bekend over hun lot? Heeft ISIS eerder grote groepen vrouwen ontvoerd of betreft het hier een nieuwe barbaarse handelwijze? Klopt het bericht dat er vrouwen en kinderen levend zijn begraven? Kunt u de horrorverhalen van de Iraakse autoriteiten over deze verschrikkelijke massamoorden bevestigen? Waarom spreekt de Minister niet over mogelijke genocide in tegenstelling tot de VS en enkele andere landen? Waarom kan de Minister op dit punt geen eigenstandig oordeel geven?

In de brief van de Minister staat dat de Iraakse regering in samenwerking met het World Food Programme (WFP) pogingen heeft ondernomen om hulpgoederen te droppen bij de ontheemden. Waarom lukt het maar in beperkte mate deze goederen af te leveren? Lukt het de VS wel de hulpgoederen op de juiste plek en in de juiste handen af te leveren?

Het daadkrachtig optreden van de VS kan op de volledige steun rekenen van de PVV-fractie. De leden van de PVV-fractie juichen de luchtaanvallen op ISIS-stellingen toe en zien de terreurbeweging graag met de Iraakse grond gelijk gemaakt worden. Klopt het dat de luchtaanvallen voornamelijk plaatsvinden in de buurt van Erbil en Sinjar? Met welk einddoel moeten de bombardementen op ISIS volgens de Minister plaatsvinden? Moet ISIS wat de Minister betreft alleen een halt worden toegevoerd nabij Erbil en Sinjar, om de burgerbevolking aldaar te beschermen, of is de Minister van mening dat ISIS grootschalig en in heel Irak door luchtaanvallen moet worden bestreden?

ISIS heeft in Irak veel militair materieel buitgemaakt dat door de VS was geleverd aan het Iraakse leger. Materieel dat wordt gebruikt voor de jihad en nu mede wordt ingezet tegen onschuldige burgers. Kan de Minister een inschatting maken van het soort en de hoeveelheid militair materieel dat in handen is gevallen van ISIS? Heeft de VS ook luchtafweer geleverd aan het Iraakse leger? Zo ja, is dit ook in handen gevallen van ISIS-terroristen? De leden van de PVV-fractie willen van de Minister horen of dit kabinet beschikt over een goede inlichtingenpositie, zodat een juist afweging gemaakt kan worden om al dan niet over het gebied te vliegen waar de jihadvlag wappert.

Hoe beoordeelt de Minister de oproep van president Masoud Barzani van de Koerdische autonome regio in Irak aan de internationale gemeenschap om wapens te leveren aan de Koerden? Is de Minister van mening dat de internationale gemeenschap over moet gaan tot dergelijke wapenleveranties. Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet? Klopt het bericht dat de VS al zijn begonnen met wapenleveranties aan de Koerden? Zo ja, om wat voor wapens gaat het?

Is de Minister bekend met berichten van eerder dit jaar waaruit zou blijken dat water in Irak is ingezet als wapen door ISIS, met als gevolg dat tienduizenden mensen op de vlucht sloegen? Hoe beoordeelt de Minister het gegeven dat ISIS met de Mosul-dam een massavernietigingswapen in handen heeft? Hoe groot is volgens de Minister de kans dat ISIS dit wapen daadwerkelijk inzet? Wat klopt er van de berichten dat ISIS technici heeft ingezet om de Mosul-dam te repareren?

Naast de heerschappij over grote delen van belangrijke rivieren en stuwdammen heeft ISIS zich ook een aantal olievelden eigen gemaakt. Een belangrijke inkomstenbron is hiermee in handen gevallen van de ISIS-barbaren. De leden van de PVV-fractie zijn bezorgd over deze potentieel grote inkomstenbron en zijn van mening dat er in internationaal verband scherpe afspraken gemaakt moeten worden om te voorkomen dat ISIS de olievelden met succes kan exploiteren. Is de Minister dat met de PVV-fractie eens? Is de Minister bereid zich in te zetten om dit onderwerp op de internationale agenda te zetten? Heeft de Minister aanwijzingen dat ISIS op dit moment al succesvol olie verhandelt? Zo ja, welke groeperingen en landen kopen deze bloedolie?

Turkije heeft Israël bij monde van premier Erdogan meerdere malen vergeleken met Hitler. De leden van de PVV-fractie zijn wel geschokt maar niet verbaasd over deze uitspraken. Turkije maakt zich liever druk om Gaza dan zich uit te laten over de opmars van terreurorganisatie ISIS, terwijl er

volgens Turkse media meer dan 1.000 Turken meevechten met ISIS. Kan de Minister berichten over de grote aantallen Turken bij ISIS bevestigen? Is de Minister het met de PVV-fractie eens dat Erdogan er weinig moeite aan gelegen is de opmars van ISIS te stuiten door grensovergangen nauwlettender te controleren om zo de stroom jihadgangers en wapens naar ISIS stop te zetten? Zo nee, waarom niet?

In de brief aan de Kamer schrijft de Minister dat een duurzaam einde aan de crisis in Irak alleen bereikt wordt als Iraakse en regionale leiders hun verantwoordelijkheid nemen. Is het kabinet van mening dat het juist op de weg van Turkije, met Erdogan als regionale leider, zou behoren te liggen om de ISIS-terreur te bestrijden? Zo nee, waarom heeft de regering dan liever dat de VS daar voor op draaien?

Tot slot de internationale veiligheidsstrategie van dit kabinet. De misdaden die ISIS pleegt in Irak en Syrië zijn barbaars, middeleeuws en mensonterend. De leden van de PVV-fractie constateren al geruime tijd dat er een geweldsexplosie plaatsvindt in een brede gordel van West-Afrika tot in Azië. Deze geweldsexplosie waarvan ISIS het middelpunt lijkt te zijn, heeft de totalitaire islamitische ideologie als brandstof. Onderschrijft dit kabinet deze constatering? Zo nee, hoe wordt door dit kabinet dan verklaard dat ISIS zich bij het realiseren van een islamitische staat baseert op islamitische geschriften en daaruit de middeleeuwse werkwijze ontleent die tienduizenden christenen en Yazidi's bedreigt? Is de Minister inmiddels van mening dat de internationale veiligheidsstrategie toe is aan een grondige herziening? Is de huidige humanitaire ramp voor de Minister nu eindelijk voldoende bewijs om aan de Internationale veiligheidsstrategie een speerpunt toe te voegen, gericht op het terugdringen van islamitisch geweld, zoals eerder door de PVV bepleit? Zo nee, waarom niet?

Inbreng van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie maken zich grote zorgen over de misdaden die ISIS begaat in Irak en in Syrië tegen Yazidi's, tegen Christenen, tegen krijgsgevangenen die in groepen geëxecuteerd worden, tegen vrouwen, ja eigenlijk tegen iedereen, die niet precies hun gedeformeerde waardenpatroon deelt.

De wereld zou zich hier de wijze woorden van Diedrich Bonhoeffer ter harte moeten nemen: «Zwijgen tegenover het kwaad is het kwade zelf... Niet spreken is ook spreken. Niet handelen is ook een vorm van handelen.»

Deze misdaden zijn al maanden duidelijk voor de hele wereld. ISIS publiceert ze regelmatig zelf met foto's en filmmateriaal. Half juni zijn bij Tikrit honderden soldaten geëxecuteerd en na de inname van de miljoenenstad Mosul begonnen de moorden op minderheden zoals Shabakken, Turkmenen, Yazidi's en Christenen al snel. Huizen werden gemarkeerd en er volgden deadlines voor bekering. Het woord «deadline» was ook een doodsbedreiging: geen bekering betekent de dood.

Dit leidde tot een massale en onmiddellijke vlucht van minderheden uit Mosul en uit de Niniveh vlakte, waaruit de Koerdische Peshmerga zich op merkwaardige wijze hadden teruggetrokken.

Sindsdien zien we hemelbergende beelden van mensen die lange tochten maken in de hoop veiligheid te bereiken, terwijl ze onder vuur van sluipschutters zitten en geen eten of drinken hebben. In het Sinjar gebergte zitten mensen als ratten in de val.

De leden van de CDA-fractie hebben voor deze terreur maar één woord: een poging tot genocide op deze minderheden en andersdenkenden is de bedoeling of is al in volle gang. De Amerikaanse president, de Britse premier en de Franse Minister van Buitenlandse Zaken hebben dat ook gemeld en zij hebben tevens actie ondernomen. Waarom durft de Nederlandse regering niet uit te spreken dat ISIS (vermoedelijk) bezig is met een genocide op minderheden in haar gebied? De leden van deze fractie nodigen de regering uit dit uitgebreid te beargumenteren.

De leden van de CDA-fractie zijn ook verbaasd over de zinsnede: «Als blijkt dat ernstige misdaden zoals genocide of misdrijven tegen de menselijkheid zijn gepleegd, dan moeten die onderzocht en de daders vervolgd worden. Het kabinet steunt op dit punt de oproep van Hoge Vertegenwoordiger van de EU Ashton van vandaag, 10 augustus 2014.»

De leden van de CDA fractie verzoeken de regering nu aan te geven:

- Of zij de mening deelt dat ISIS bezig is een genocide te plegen en dat dat voorkomen c.q. gestopt moet worden;
- Hoe de regering alle genocideconventies, alsmede de responsibility to protect interpreteert en of de Nederlandse regering van mening is dat er een verantwoordelijkheid rust op de internationale gemeenschap om deze genocide te stoppen. En of Nederland, dat in haar Grondwet (artikel 90) bevordering van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde heeft staan, daarin ook een rol heeft.

Indien de regering nog niet bereid is zich uit te spreken over het vermoeden tot genocide, dan vragen de leden van de CDA-fractie op welke wijze de internationale gemeenschap moet optreden bij een genocide die wordt uitgevoerd. Welke lessen zijn in deze getrokken uit Rwanda, uit de Tweede Wereldoorlog?

En tot slot vragen deze leden wie volgens de regering moet aangeven dat genocide en/of misdrijven tegen de menselijkheid gepleegd zijn en op welke termijn dat zou moeten gebeuren om het ondubbelzinnig vastgesteld te krijgen.

Nederlandse jihadisten

Bij de Syrië-gangers en ISIS-strijders is, blijkens de antwoorden van Minister Bussemaker van 11 juni op Kamervragen van de PVV-fractie, de studiefinanciering stopgezet. De leden van de CDA-fractie gaan ervan uit dat bijstandsuitkeringen, toeslagen en andere zaken ondertussen ook zijn stopgezet en ontvangen daar graag een bevestiging van. Het feit dat ISIS oorlogsmisdaden beging terwijl wij hier nog spraken over studiefinanciering voor de plegers ervan, laat wel zien dat de reactie niet heel erg adequaat was.

Nu het vermoeden van genocide, oorlogsmisdrijven en misdaden tegen de menselijkheid (evenals deelname aan een terroristische en criminele organisatie, zijnde ISIS), wel duidelijk is, verzoeken de leden van de CDA-fractie de regering om het OM opdracht te geven een onderzoek naar deze misdrijven te openen tegen alle jihad-gangers onder de Wet Internationale Misdrijven. Immers, deze misdrijven zijn strafbaar, ook als zij in het buitenland zijn begaan. Is de regering daartoe bereid?

Verder vragen de leden van de CDA-fractie om in overleg met andere EU-landen daar hetzelfde te doen, zodat alle jihad-strijders in het Interpolstelsel gesignaleerd worden en niet meer legaal terug kunnen reizen naar de Europese Unie. Daarmee kunnen we wellicht ook nadere terreuraanvallen, zoals die in Brussel, verhinderen.

Hulp voor de slachtoffers

De leden van de CDA-fractie vinden de inspanningen van de Nederlandse regering in deze te mager. In de begroting heeft de regering maar liefst 150 miljoen euro uitgetrokken om de schuld van genocideverdachte Bashir, de president van Soedan kwijt te schelden, terwijl hier bij een genocide slechts 0,4 miljoen euro beschikbaar gesteld wordt.

De mensen die verstoken zijn van alle hulp en de mensen die veilig gebied bereikt hebben zijn echt alles kwijt en dan lijkt dit toch een zeer bescheiden bijdrage. Is de regering bereid om af te zien van schuldverlichting aan dhr. Bashir en Soedan totdat hij zich meldt in Den Haag voor het Internationaal Strafhof en om dat geld nu in te zetten voor de slachtoffers van deze genocide?

De leden van de CDA-fractie gaan er ook vanuit dat de regering ondertussen een besluit genomen heeft over het inzetten van vliegtuigen en dat dat positief is, zodat de ergste nood geledigd kan worden en er niet heel veel meer onnodige en onschuldige slachtoffers vallen.

Is het verder mogelijk om in Europees verband extra capaciteit in te zetten voor de voedseldroppings en de hulp die in steden als Arbil en Dohak zo dringend noodzakelijk is? Steunt de regering het Franse idee van een humanitaire luchtbrug?

Algemene reactie op de ISIS-dreiging en het uiteenvallen van Irak

De leden van de CDA-fractie merken op dat zij de onderstaande zin uit de brief van de regering wel van een zeer optimistisch wereldbeeld in Irak vinden getuigen: «Een duurzaam einde aan de politieke- en veiligheids-crisis in Irak, en daarmee hopelijk een einde aan het geweld tegen minderheden, kan uiteindelijk alleen worden bereikt als Iraakse (en regionale) leiders hun verantwoordelijkheid nemen en stappen blijven zetten in de richting van een inclusieve, politieke en duurzame oplossing. Het is in dat opzicht positief dat het Iraakse parlement overeenstemming heeft bereikt over het nieuwe voorzitterschap van het parlement en een nieuwe Iraakse president. Het kabinet spreekt de hoop uit dat deze stappen het begin markeren van een meer constructief politiek proces, waarin alle vreedzame etnische en religieuze groepen, conform de Iraakse Grondwet, een plaats aan tafel krijgen.» Immers, de khalief van de nieuwe zelfbenoemde Islamitische staat zal tot op de jongste dag geen eind willen maken tegen geweld tegen minderheden en hij beheerst een behoorlijk gebied in Irak. Ook dhr. Al-Maliki geeft er geen blijk van dat hij de ernst van de situatie inziet.

Nu Irak en IS niet in staat zijn effectief een inclusieve politiek te voeren, wie moet nu de minderheden daar beschermen? Op welke hulp van de internationale gemeenschap kunnen zij rekenen?

Meer in het algemeen: deze crisis rond IS zal om een geheel ander veiligheidsbeleid vragen, zowel internationaal als nationaal, dus zowel van Nederland als van de EU. Immers, deze genocide wordt mede gepleegd door meer dan 1000 EU-burgers, die waarschijnlijk ook nog de intentie hebben om terug te keren en dood en verderf te zaaien in Europese steden. Is de regering bereid om in algemene zin aan te geven welke gevolgen de IS-dreiging heeft voor het nationale en internationale veiligheidsbeleid?

Toezeggingen

De leden van de CDA-fractie verzoeken tot slot de regering om de volgende toegezegde zaken zo spoedig mogelijk aan de Kamer te sturen, aangezien op deze punten al lang actie is beloofd, maar nog veel te weinig gebeurt:

- Het wetsvoorstel dat het mogelijk maakt om de dubbele nationaliteit te ontnemen. Dat is in juli naar de Raad van State gegaan. Is het mogelijk om dat spoedadvies onmiddellijk te krijgen en is de regering bereid het wetsvoorstel vóór 3 september aanhangig te maken bij de Tweede Kamer, zodat het op zeer korte termijn in behandeling genomen kan worden;
- De uitvoering van de motie-Segers c.s. (29 754, nr. 221) over een onderzoek naar financiële steun vanuit onvrije landen aangenomen. Het WODC zou 6 tot 12 maanden nodig hebben. Die zijn al heel lang voorbij;
- Het briefadvies van de RMO dat de heer Asscher op 13 december heeft gevraagd over zaken als ontneming van ANBI-status van radicalen. Naar verluidt is dat advies al lang klaar.

Inbreng van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie zijn geschokt over de opmars en het optreden van IS(IS) in het algemeen en in Noord-Irak in het bijzonder. Zij regeren met afschuw op het systematisch toegepaste geweld tegen minderheden, waaronder de Yezidi's en christenen. Dit is geweld dat iedere beschrijving tart. Deze dreigende genocide moet worden gestopt.

De bovengenoemde leden verwelkomen daarom het ingrijpen van de Verenigde Staten, dat zich zowel richt op het stoppen van de opmars van IS(IS) via bombardementen als op het aanvoeren van noodhulp via droppings. Het kabinet heeft aangegeven te onderzoeken of Nederland een bijdrage kan leveren aan strategisch transport van goederen. Wanneer verwacht het kabinet dit onderzoek af te ronden? Overweegt het kabinet ook een bijdrage te leveren, zoals Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk dat doen, aan de Amerikaanse luchtaanvallen? Op welke wijze wordt gepoogd in EU-verband steun te geven aan de voedseldroppings en luchtaanvallen?

De leden van de D66-fractie verwelkomen de additionele noodhulp die het kabinet vrijmaakt. Zij hopen dat de Yezidi, christenen en andere minderheden uiteindelijk kunnen terugkeren naar hun woonplaatsen en geboortegrond, aangezien hun geschiedenis, voorvaders, heilige plaatsen en tradities daar liggen. Mocht dat echter niet mogelijk zijn, dan hoopt de D66-fractie dat het kabinet bereid is tot (tijdelijke) opname van vluchtelingen uit Noord-Irak.

Het kabinet geeft aan de gebeurtenissen in Noord-Irak vooralsnog niet te willen kwalificeren als dreigende of mogelijke genocide. De Amerikaanse president Obama, de Britse premier Cameron en de Franse Minister van Buitenlandse Zaken Fabius doen dat echter nadrukkelijk wel. Kan het kabinet verklaren waarom het hier een ander standpunt inneemt dan belangrijke Nederlandse bondgenoten? Welke aanwijzingen heeft het kabinet dat hier géén sprake is van een dreigende genocide? Is het kabinet het met de D66-fractie eens dat het voorkomen van genocide een van de belangrijkste verantwoordelijkheden van de internationale gemeenschap is?

De D66-fractie pleit er voor om te onderzoeken in hoeverre mensen met een Nederlands/Europees paspoort in de regio betrokken zijn bij gepleegde misdaden. Is het kabinet bereid om dit te doen? In hoeverre kunnen Nederlandse jihadgangers onder de Wet internationale misdrijven aangepakt worden inzake deelname aan genocide, oorlogsmisdaden (doodschieten krijgsgevangenen) en misdaden tegen de menselijkheid?

De D66-fractie kijkt met frustratie naar het optreden van de Iraakse premier Maliki. Zijn land heeft te maken met grootschalig geweld van de extremistische jihadisten van ISIS in het noorden en het westen en de roep om zijn aftreden wordt mede daardoor steeds sterker, maar de Iraakse premier wil van geen wijken weten. In een televisieverklaring kondigde hij zelfs aan de nieuwe president van het land, Fouad Massoum, aan te klagen. Hoe beoordeelt het kabinet het optreden van premier Maliki? Hoe beoordeelt het kabinet de uitspraak van het federale hof in Irak, de hoogste rechtbank in het land, die heeft geoordeeld dat doordat Maliki's blok de grootste was bij de verkiezingen in april, hij een derde termijn zou mogen krijgen als premier? Op welke wijze tracht Nederland en de EU om een duurzaam einde te maken aan deze politieke crisis?

Tot slot, wijzen de leden van de D66-fractie op de verregaande implicaties van de opmars IS(IS) in het Midden Oosten. Op welke wijze wil het kabinet deze opmars in EU-verband en met andere bondgenoten een halt toe roepen?

Inbreng van de fractie van de ChristenUnie

De fractie van de ChristenUnie heeft met teleurstelling kennis genomen van de brief van de Minister van Buitenlandse Zaken van 7 augustus jl. over de humanitaire nood van de minderheden in Irak. Allereerst betreurt de fractie van de ChristenUnie ten zeerste de dramatische situatie van de christenen, Yezidi's en andere minderheden die te lijden hebben, vervolgd en gedood worden door IS (Islamitische Staat) en spreekt zij haar medeleven uit, ook aan de Iraakse gemeenschap in Nederland. De fractie van de ChristenUnie heeft eerder, in 2008, na een werkbezoek aan de Nineve-vlakte, haar grote zorgen uitgesproken over de terreur tegen de minderheden die leven in deze regio en gewaarschuwd voor met name de religieuze zuivering van de christenen aldaar. Deze terreur is niet van deze weken, maar is al sinds 2003 aan de gang. De fractie van de ChristenUnie verwijst hierbij ook naar de brief van ABM welke vandaag, maandag 11 augustus, aan de Minister van Buitenlandse Zaken verzonden is. Ook de Assyrische gemeenschap in Nederland en andere christelijke Iraakse groepen hebben vele malen gewezen op de vervolging door jihadistische groeperingen in Irak de afgelopen jaren. De fractie van de ChristenUnie heeft dan ook de volgende vragen aan met name de Minister van Buitenlandse Zaken:

1. Erkent de Minister nu wel dat er sprake is van systematisch geweld tegen christenen en andere minderheden in Noord-Irak en dat de vervolging en verdrijving van christenen en andere minderheden, ook vóór de aanvallen van IS, al voorkwamen?
2. Erkent de Minister dat hier sprake is van religieuze zuivering en mogelijke genocide tegen deze minderheden, zoals eerder aangegeven door president Obama?
3. Zo ja, welke consequenties heeft de erkenning van de mogelijke genocide voor de internationale gemeenschap en voor Nederland?
4. Hoe kan de Koerdische Autonome Regio (KAR) ondersteund worden om de honderdduizenden vluchtelingen op te vangen en de KAR te verdedigen tegen IS, en wat kan Nederland daaraan bijdragen?
5. Is de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking bereid ook Nederlandse hulporganisaties te financieren met lokale partners in

de regio, zodat er hulp geboden kan worden in gebieden die de VN niet kunnen bereiken op dit moment, zoals dit ook gebeurd is in 2008?

6. Steunt de Minister van Buitenlandse Zaken de luchtaanvallen van de VS op IS ter bescherming van de minderheden?
7. Zo ja, is Nederland zelf ook bereid hieraan een bijdrage te leveren?
8. Is Nederland ook bereid om een bijdrage te leveren aan de voedseldroppings zoals die nu worden uitgevoerd door de Amerikanen en de Britten? Zo ja, hoe ziet de Minister dit concreet voor zich?
9. Is de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie bereid om de nu gevluchte familieleden van al in Nederland wonende Iraakse vluchtelingen, met name de meest kwetsbaren, uit te nodigen om tijdelijk naar Nederland te komen om te worden opgevangen door hun familieleden of anderszins?
10. Is de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie ook bereid om na het eerdere besluit om asielzoekers niet langer terug te sturen naar het IS-gebied, nu ook geen asielzoekers meer terug te sturen naar de Nineveh-vlakte en de KAR, gezien de verslechterende veiligheids-situatie op dit moment?
11. Welke maatregelen gaat het kabinet nemen tegen naar Nederland terugkerende jihadstrijders die met IS hebben meegevochten in Irak?
12. Kan het kabinet pleiten voor een snel internationaal onderzoek naar de wapenleveranties en financiering van IS zodat tegen de betrokken landen actie ondernomen kan worden om dit tegen te gaan?
13. Kan de Minister van Buitenlandse Zaken de uitspraken van de leider van de grootste Turkse oppositiepartij CHP bevestigen dat Turkije wapens zou leveren aan IS? Zo ja welke concrete acties gaat hij bilateraal, bijvoorbeeld met betrekking tot onze Patriot-missie, en multilateraal (binnen de NAVO en de EU) ondernemen om deze wapenleveranties te doen stoppen?
14. Welke acties gaat Nederland ondernemen in bilateraal en multilateraal verband om sancties te treffen tegen landen als Azerbeidzjan, die olie afnemen van de uit ISIS veroverde oliebronnen?
15. Welke acties gaat het kabinet ondernemen om er bilateraal of multilateraal op aan te dringen dat er een regering van nationale eenheid moet komen met vertegenwoordigers van de belangrijkste groepen in Irak, zoals Sjiïeten, Soennieten, Koerden, Christenen en vertegenwoordigers van andere minderheden, zodat er een front gevormd kan worden tegen de opmars van IS en gewerkt kan worden aan een duurzame oplossing van dit conflict?
16. Is de Minister van Buitenlandse Zaken bereid zich na dit conflict in te spannen om de rechten van minderheden in Irak in de praktijk beter te garanderen en te eerbiedigen, zoals dit ook al is vastgelegd in de Iraakse Grondwet?
17. Bestaat er een Nederlandse afdeling van IS en kan deze verboden worden?
18. Kan de Minister de Kamer een afschrift doen toekomen van het antwoord op de brief, zoals hierboven genoemd, van ABM?

Inbreng van de fractie van de SGP

De leden van de SGP-fractie hebben met afschuw, verdriet en verbijstering kennis genomen van de gruwelen die (religieuze) minderheden in Irak moeten ondergaan als gevolg van de opmars van de IS-horde. Met diepe zorg hebben deze leden ook kennisgenomen van de recente verovering door IS van de christelijke stad Qaraqosh, waardoor tienduizenden christenen in levensgevaar zijn geraakt. Alles moet in het werk

worden gesteld om deze tragedie te stoppen en de plegers van dit onrecht te straffen.

De leden van de SGP-fractie dringen aan op een zo nauw mogelijke samenwerking met de Koerdische autoriteiten, omdat zij er tot nu toe blijk van hebben gegeven de vele vluchtelingen adequate bescherming te willen bieden. Op welke wijze kunnen de Koerdische autoriteiten verder worden geholpen om plaats te bieden aan de vele vluchtelingen? Kunnen zij worden geholpen met extra financiële middelen, eventueel wapens of professionele mankracht?

De leden van de SGP-fractie informeren in dit licht voorts of de Iraakse regering inderdaad voluit meewerkt met de Koerdische autoriteiten of dat hier nog steeds mogelijkheden worden gefrustreerd, onder meer als het gaat om de levering van wapens en munitie? Wordt er in dit verband voldoende druk uitgeoefend op de Iraakse regering vanuit de internationale gemeenschap?

De leden van de SGP-fractie maken zich zorgen over de relatief timide opstelling van de Europese Unie, terwijl er in Irak een massamoord op religieuze minderheden gaande is, die nota bene mede wordt gepleegd met behulp van strijders uit Europese lidstaten. Hoe valt deze opstelling te verklaren? Waar is het gevoel van verantwoordelijkheid bij de Europese leiders? Is de Minister van Buitenlandse Zaken bereid om deze zorgen over te brengen aan EU-buitenlandgezant Ashton en aan te dringen op een fermere opstelling? Wil de Minister zich ervoor sterk maken dat de EU zich tevens uitspreekt over de vraag of de strijders van IS zich schuldig maken aan genocide, onder meer jegens de religieuze minderheden?

De leden van de SGP-fractie vragen in dit verband voorts of ook vanuit de Europese lidstaten – in navolging van de VS – voedseldroppings kunnen worden uitgevoerd en noodhulp kan worden gegeven op plaatsen waar veel vluchtelingen vastzitten. Welke mogelijkheden liggen hier?

De leden van de SGP-fractie hebben met instemming geconstateerd dat de VS inmiddels militaire acties zijn begonnen tegen IS. Op welke wijze kan aan de VS (militaire) bijstand worden geboden in haar (militaire) acties om IS te stoppen? Hebben de Europese lidstaten daartoe de (militaire) capaciteit? Is het denkbaar dat de Europese lidstaten tenminste een deel van de financiële lasten hiervan voor hun rekening nemen? Welke afstemming en mate van overleg vindt hierover plaats met de VS?

Inbreng van de fractie van de Groep Bontes/Van Klaveren

De leden van de Groep Bontes/Van Klaveren staan achter het militaire ingrijpen door de Verenigde Staten.

Terreurgroep ISIS (tegenwoordig IS) vormt een meer dan barbaarse groepering die uit naam van de islam de meest gruwelijke misdaden begaat. Verkrachtingen, slavernij en massa-executies zijn aan de orde van de dag. Christenen en Yezidi's worden verdreven en op beestachtige wijze omgebracht. Ingrijpen was en is absoluut noodzakelijk. De Amerikanen bezigden al het woord «genocide». Deelt het kabinet deze terechte duiding? Is hier ook volgens de Minister sprake van genocide?

De Minister van Buitenlandse Zaken stelde eerder dat christenen in Syrië niet systematisch worden vervolgd omdat dit niet van overheidswege gebeurt en onder andere deze groep grondwettelijk beschermd wordt. Wellicht dat de Minister niet op de hoogte is van het feit dat groepen en mensen ook systematisch vervolgd kunnen worden door een andere

entiteit dan een overheid, maar dat christenen systematisch vervolgd worden in Syrië is helaas een gegeven.

Dat er van de rechtsstaat weinig over is (nog los van de vraag of die rechtsstaat voorheen veel om het lijf had) mag ook duidelijk zijn. Graag horen we of de Minister dat inmiddels ook inziet en of hij eveneens van mening is dat de vervolging van christenen, maar ook Yezidi's en andere groepen in Irak, systematisch van aard is en dat zijn eerdere reactie getuigde van weinig realiteitszin.

De leden van de Groep Bontes/Van Klaveren zijn van mening dat de terreurgroep ISIS vernietigd dient te worden. Er dient onder geen beding een kalifaat te komen. Het Westen mag niet hulpeloos toezien hoe deze barbaren onschuldige burgers afslachten en toewerken naar de vestiging van een terreurstaat. Naast humanitaire hulp in de vorm van voedseldroppings dient Nederland daarom ook in militair opzicht bij te dragen aan het bestrijden van dit kwaad. Hoe kijkt het kabinet aan tegen deze oproep?

De leden van de fractie van de Groep Bontes/Van Klaveren wijzen verder op het gegeven dat de ontwikkeling van deze islamitische terreurorganisatie niet alleen een regionaal probleem is in het Midden-Oosten maar dat ook de Europese en nationale veiligheid in het geding zijn. Zo vechten onder andere uit Nederland afkomstige jihadisten mee. Deelt dit kabinet in die context de visie dat het hier ook een Europese en nationale aangelegenheid betreft? En is het kabinet als gevolg van de recente ontwikkelingen eindelijk bereid in te zetten op administratieve detentie bij terugkeerders, standaard uitzetting van (uit Irak en Syrië) teruggekeerde vreemdelingen en in geval van een dubbele nationaliteit, denaturalisatie en uitzetting?

Ook horen de leden van de fractie van de Groep Bontes/Van Klaveren graag hoe dit kabinet oordeelt over de schandalige en totale apathie van de EU.

De leden van de Groep Bontes/Van Klaveren wijzen het kabinet ten slotte opnieuw op de NAVO-afpraak om 2% van het BNP te besteden aan defensie. Erkent het kabinet dat die afspraak nagekomen dient te worden en ziet zij in dat de mondiale onrust en de groei van het islamitisch terrorisme dit ook noodzakelijk maakt?

De leden van de fractie van de Groep Bontes/Van Klaveren willen eindigen met de woorden, toegeschreven aan Edmund Burke: «The only thing necessary for the triumph of evil is for good men doing nothing.»